

TEMEL GAZETECİLİK DERS NOTU

Gazeteciliğin Ortaya Çıkışı

İlk gazeteler 17. yüzyılda ortaya çıktı. Kitleleşmesi ise 19. yüzyılda oldu. Okur-yazarlık oranının artması, baskı tekniklerinin gelişmesi ve şehirlerde yaşayan insan sayısının göçlerle birlikte artmasıyla gazetelere ve günlük habere duyulan ilgi de arttı. Kitleleşme, ilgi çekici olayların peşine düşme ve magazinleşmeyi de beraberinde getirdi. Bunun sonucunda giderek gazetecilik bir meslek ve gazete de itibarlı bir kurumsal yapılanma olarak ortaya çıktı. Kent yaşamına özgü bir iletişim aracı olan gazetenin biçimi ve içeriği, kendisinden sonra gelen kitleli medyaların biçim ve içeriğini de belirledi.

Gazeteciliğin gelişimini belirleyen iki temel olay:

Amerikan Bağımsızlık Savaşı. Amerikan Bağımsızlık Bildirgesi ile İnsan Hakları Evrensel Beyanname'si'ne basın özgürlüğünün düşünce özgürlüğünün temeli olduğu ibaresi girmiştir.

Fransız İhtilali. Ama gazeteciliğe devrim niteliğinde yenilikler getiren Endüstri (Sanayi) Devrimi'dir. Zaman ve mekan aşırı olabilmek; enformasyon toplama teknikleri, baskı teknikleri, dağıtım, yayıncılık faaliyetleri vb. sebebiyle.

Dünyanın medya devlerinden William Randolph Hearst'ün, 1898'de ABD ile İspanya arasında, Küba meselesi yüzünden savaş çıkarmaya çalıştığı iddia edilir. Hearst, bir Amerikan savaş gemisi Küba'nın Havana limanında battığında, oraya bir muhabir ordusu ve olan biteni resmetmek için bir ressam yollamıştır. Gemiye İspanya'nın batırıldığını iddia etmiş ve bunun sonucunda bir savaş olmasını istemiştir. Bu olmayınca da, adaya

gönderdiği ressam hiçbir şey olmadığını, sıkıldığını ve dönmek istediğini söylemiştir.

Hearst'ün ona verdiği cevap tarihe geçmiştir: “Lütfen orada kal, sen bana resimleri ver, ben sana savaşı vereceğim”

Haber tanımları

Ünlü edebiyatçı Ernest Hemingway, hangi tür olursa olsun yazıyla ilgili önemli bir saptama yapar: “Bir yazarın sorunu hiç değişmez. Kendisi değişir, dünya değişir ama onun sorunu hep aynı kalır. Her zaman doğru yazmak, neyin doğru olduğunu bulmak ve bulunduğu zaman da bunları okuyucuların deneyiminin bir parçası yapacak biçimde yansıtılabilmek.” Hemingway’in dile getirdiği “okuyucuların deneyiminin bir parçası yapabilecek biçimde yansıtılabilmek” bir yazar açısından çok önemlidir. Bu yazar, kendisini gazeteci olarak kabul ediyorsa, iletmek istediği bilgiyi okuyucuların deneyiminin bir parçası yapabilecek biçimde yazmalıdır.

Haberin ne olduğuna ilişkin çok sayıda tanımlama var. Bunların en ünlülerinden biri, Charles Dana ve John Bogart tarafından yapılmış tanımlamadır: “Köpek, insanı ısırırsa haber değildir. Ama insan köpeği ısırırsa, o haberdir”. Bununla birlikte köpeğin insanı ısırması durumunun da haber olabileceğini bilmemiz gerekir. Bir mahallede çok sayıda insan köpeklerce ısırılmışsa ve hele ısırılanlardan biri önemli derecede yaralanmışsa, bunun da haber olması beklenebilir. Dana ve Bogart, insanların deneyiminin parçası olması açısından, şaşkınlık ve beklenmediklik unsurunu öne çıkaran bir tanım yapmışlar. Oysa bir kentin belli bir mahallesinde, çok sayıda köpeğin insanları ısırıyor olması da o yörenin insanları açısından önemlidir.

Yukarıdaki tanımlamaların çoğu gazetecilik işini kurumsal bir yapı içinde sürdüren kişilerin yaptığı bir iş olarak görür haberciliği. Oysa günümüzde internet ve benzeri yeni iletişim teknolojileri kullanılarak, görevi gazetecilik olmayan veya profesyonel gazetecilik yapan kurumda olmayan kişilerin de zaman zaman haber üretimi yaptıklarını söylemek mümkündür. Onların da haber toplama ve haber yazma konusundaki bilgilerini arttırmaları daha başarılı olmalarına yardımcı olacaktır.

Yurттаş gazeteciliği kavramının yükselişi ve sosyal medyanın yaygınlaşması, internet kullanımının yaygınlaşmasıyla, izleyici de edilgen olmaktan çıkmış, etkin duruma gelmiştir.

Gazetecilik mesleği, sadece muhabirlik pratiğini içermez. Bir gazete, dergi, televizyon kanalı, radyo istasyonu, internette yer alan bir haber portalı veya ulusal nitelikli/yerel gazetelerin içeriklerini hazırlayan kişilerin tümüne bu ad verilebilir. Fotoğraf çeken, röportaj yapan, yazı dizisi hazırlayan, haber ajansı çalışanları, haberleri ve diğer metinlerin dilini düzelten (redakte eden, redaktör), haber denetimi sürecinden geçiren, istihbarat toplamak ve bunu muhabirlere bildirmekle görevli olan istihbarat şefi, haber müdürü, genel yayın yönetmeni de gazeteci olarak adlandırılabilir.

Bazı durumlarda, istihbaratı ve haber ile ilgili diğer malzemeleri toplayan kişi ile onu haber haline getiren kişi farklıdır. Bu genelde, haber merkezi ile habere konu olan olayın cereyan ettiği yerin mekansal olarak birbirinden uzak olması; habere ilişkin malzeme toplayan muhabirin deneyimsiz olması; basın kuruluşunun zamanla yarışması veya istihbarat ileten kişinin gazeteci değil, haber kaynağı ya da sıradan vatandaş olması durumunda söz konusu olur. İletişim ve ulaşım olanaklarının bugünkü kadar gelişmediği dönemlerde, telefon bağlantısıyla haber merkezine geçilen haberler, ahizenin diğer ucundaki muhabir

tarafından daktiloyla anında haberleştirilir, hızlı bir düzeltme sürecinden geçirildikten sonra baskıya girilirdi.

Gazeteciliğin ve haberin ne olduğu konusundaki tartışmalar bir yana kapsayıcı bir haber tanımı şöyle yapılabilir: Haber, bağımsız gazetecilerin olguları izleyicilerle paylaşmak amacıyla oluşturdukları içeriktir. İzleyiciler televizyon seyircileri, radyo dinleyicileri veya gazete okurları olabilir. İçerikler metinsel, görsel, hareketli görsel veya işitsel olabilir.

Burada bağımsızlık kavramını biraz açalım. Bağımsız gazetecilikten anlatılmak istenen olguyu aktarırken herhangi bir çıkar amacıyla değil, sadece o olguyu aktarmak amacıyla yapmasıdır. Kaçınılması gereken çıkarlar arasında bireysel, ticari, siyasi çıkarlar anlaşılması gerekir.

Bu kurallar, gazetecilerin meslek etik ilkelerinde de yer almaktadır. Örneğin Türkiye'deki gazetecilerle ilgili meslek ilkeleri Türkiye Gazeteciler Cemiyeti'nce geliştirilmiştir ve konumuzu ilgilendiren maddeleri şunlardır:

Gazeteci, bir bilginin, haberin yayını ya da yayınlanmaması karşılığı hiçbir maddi veya manevi avantajın peşinde olamaz.

Gazeteci, mesleğini, reklamcılıkla, halkla ilişkilerle veya propagandacılıkla karıştıramaz.

İlan – reklam kaynaklarından herhangi bir telkin, tavsiye alamaz, maddi çıkar sağlayamaz.

Gazeteci, hangi konuda olursa olsun, elde ettiği bilgileri geniş biçimde yayın konusu yapmadan kendi yararına kullanamaz.